

Hüseyn Cavid – 140

Türkiyənin İstanbul şəhərində Azərbaycanın mütəfəkkir şair və dramaturqu Hüseyn Cavidin 140 illik yubileyi ilə əlaqədar beynəlxalq simpozium keçirilib. Simpoziumda Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyinin baş direktoru, akademik Rafael Hüseynov “Cavidin gəlişi, gedişi və dönüşləri” mövzusunda məruzə ilə çıxış edib.

Cavid Türkiyədə anıldı

Cavid yaradıcılığının məziyyətlərindən danışan alim bildirib ki, Hüseyn Cavid İstanbulla gələrkən onun ürəkdən istədiyi bir başqa cəhət azad ifadə imkanı və meydanı idi. Elə təzə gəldiyi çağlarda şikayətlənirdi ki, İstanbulda çox böyük qiraətxana və kitabxanalar var, amma layiqincə kitablar və qəzetlər yoxdur. Çünki bəzi mündəricat və mətbuat qadağandır. İstanbulda aldığı ədəbi tərbiyə və zövq dərsləri, Cavid Anadoluada yetişdirən mühitin təsiri həmişəlik onunla qaldı. Yazısının üslubundan, dəyiş tərzindən başlayaraq, geyim-keçiminədək hər məqamda bu cazibə hiss olunurdu. Ancaq illər keçəcək, Cavid başqalarından seçdirən, cazibədar edən bu əlamətlərin hamısı onun əleyhinə dönəcək. Onu inadla bu məziyyətlərindən arınmağa dəvət edəcəklər. Təbə olmayanda, dirəniş göstərəndə isə ona “Turançı”, “ifrat türkçü” yarlığı yapışdırıb sovetin düşmənləri sırasına qatacaqlar.

Rafael Hüseynov qeyd edib ki, Hüseyn Cavid 1920-ci illərdə Azərbaycan dramaturgiyasına gəlişi ilə Azərbaycan poetik teatrının banisinə çevrildi. Böyük bir aktyor, onların da vasitəsilə tamaşaçı nəsləi həmin əsərlərdən tərbiyə aldı, zövq mənimsədi. Birinci Dünya müharibəsinin ən şiddətli dövründə Cavid “İblis” faciəsini yazdı və böyük şəəri heç də həmişə mücərrəd uzaqlarda aramamağa səslədi, bütün xəyanətlərə bais olan insanın elə ən müdhiş iblis olduğunu anladı:

“Sağlığında, sovet dövründə nəşr edilməsi, hətta heç kiminlə bölüşülməsi, paylaşılması belə mümkün olmayan, müşkül və təhlükəli olan bəzi şeirləşmiş düşüncələrini mən şairdən yadigar qalan cib dəftərlərində 1980-ci illərdə tapdım və bu parçalar əvə çıxınca hər kəs gördü ki, sovetlərin ən amansız çağlarında da şair susmurdu, barışa bilmədiyi həqiqəti, vətəndaşı olmaq məcburiyyətində qaldığı cəmiyyəti və quruluşu ifşa edən sətirləri də qələmə alırdı.

Elə həmin səbəbdən də 1937-ci ildə tüğyana başlayan sovet siyasi repressiyalarının ilk qurbanlarından birinin məhz Hüseyn Cavid olması gözlənilməz deyildi”.

Məruzəçi yazıcının illərlə səhnəyə həsrət qalan pyeslərinin yenidən səhnələşdirildiyini, onun yenə məktəblərə, dərslərə qayıtdığını, əvvəlkindən də artıq öyrənilib sevilməyə başlandığını vurğulayıb. Qeyd edib ki, Vətəndən uzaqlarda, Sibir buzlaqlarına gömülmüş cəsədi də 59 illik ömür sürmüş şairin 100 yaşının tamamında Azərbaycana geri döndü. Əvvəlcə 1937-ci ilin 4 iyun gecəsində ayrıldığı Bakıdakı evinə qayıtdı. Sonrakı dönüşü isə uşaqlığının, ilk gəncliyinin keçdiyi doğma Naxçıvanına idi. Elə bugünkü gün də Cavidin növbəti dönüşüdür. 1906-cı ilin payızında gəldiyi İstanbul Universitetinə 2022-ci ilin payızında, ilk gəlişindən 116 il sonrakı və yəqin ki, hələ bundan sonra dəfələrlə təkrarı olacaq dönüşü.

**Qabil YUSİFOĞLU,
“Xalq qəzeti”**